

**Олександра Лисенко,**

кандидат філологічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Alexandra Lysenko,

Candidate of Philological Science, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)
lysenkova@gmail.com

УДК 37.014.6:005.642.4

ТИПОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

TYOLOGY OF PROFESSIONAL AND VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE CONTENT OF PROFESSIONAL PREPARATION

У статті проаналізовано поняття цінностей у філософському та педагогічному розуміннях, що були висвітлені ученими різних країн та різних епох. Більш детально автор зупинилась на питанні типології цінностей, аналізуючи різноманітні підходи та пошуки учених в процесі аксіологічних досліджень. Доведено, що виховання та вдосконалення професійно-ціннісних орієнтацій студентів ВНЗ позитивно впливатиме на їхню фахову підготовку, що актуалізує проблему визначення ціннісних пріоритетів сучасного педагога, розвиток і, за необхідності, корекцію їх професійної аксіосфери.

Ключові слова: типологія, цінності, аксіологія, професійно-ціннісні орієнтації.

The article analyzes the concepts of values in philosophical and pedagogical sense, which were covered by scientists from different countries and different eras. It is argued that without studying values and value orientations, it is impossible to investigate the motivation of a person's behavior, since the values in its general structure fulfill the functions of strategic lines of behavior, integrating various forms of activity in its professional development.

In more detail the author dwelled on the question of the typology of values, analyzing the various approaches and the search for scientists in the process of axiological research.

It is noted that the category «value» and various aspects of its manifestation in society and in human life are addressed in philosophy, sociology, psychology, and pedagogy. Last decades the interdisciplinary nature of the study of values and value orientations is increasingly observed.

It is proved that the upbringing and improvement of vocational-value orientations of university students positively influences their professional training. After all, the students' achievement in the level of personal development, on which the understanding of the relationship between their personal and professional values is realized, is an important condition for ensuring the effectiveness of educational activities. Of particular importance are professional value orientations for the future teacher as a person who translates and passes value orientations to future generations. This actualizes the problem of determining the value priorities of the modern teacher, the development and, if necessary, the correction of their professional axiosphere.

Keywords: typology, values, axiology, professional-value orientations.

В статье проанализированы понятия ценностей в философском и педагогическом смыслах, которые были освещены учеными разных стран и разных эпох. Утверждается, что без изучения ценностей и ценностных ориентаций невозможно исследовать мотивацию поведения личности, поскольку ценности в ее общей структуре выполняют функции стратегических линий поведения, интегрируя различные формы деятельности в ее профессиональном развитии.

Более подробно автор остановилась на вопросе типологии ценностей, анализируя различные подходы и поиски ученых в процессе аксиологических исследований.

Отмечено, что к рассмотрению категория «ценность» и различных аспектов ее проявления в обществе и в жизни человека обращаются в философии, социологии, психологии, педагогике. Последние десятилетия все чаще наблюдается междисциплинарный характер исследования ценностей и ценностных ориентаций.

Доказано, что воспитание и совершенствование профессионально-ценностных ориентаций студентов вузов положительно влияет на их профессиональную подготовку. Ведь достижения студентами уровня личностного развития, на котором осуществляется понимание взаимосвязи их личностных и профессиональных ценностей, является важным условием обеспечения эффективности образовательной деятельности. Особое значение профессиональные ценностные ориентации приобретают для будущего педагога как лица, которое транслирует и передает ценностные ориентиры будущим поколениям. Это актуализирует проблему определения ценностных приоритетов современного педагога, развитие и, при необходимости, коррекцию их профессиональной аксиосферы.

Ключевые слова: типология, ценности, аксиология, профессионально-ценностные ориентации.



Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У філософській, соціально-психологічній, науково-педагогічній, популярній літературі радянської доби проблемі цінностей присвячено значну кількість наукових праць і фундаментальних досліджень.

Результати здійсненого нами наукового аналізу проблем виховання і формування цінностей у контексті професійного розвитку особистості свідчить про те, що початковим періодом активної розробки науково-практичних аспектів порушеної даної проблеми прийнято розглядати 60-ті роки минулого століття.

На цьому етапі зусиллями Л. Архангельського, В. Василенко, В. Водзинської, Н. Демяк, Тугарінова, В.А. Здравомислова, В. Ядова, В. Ольшанського, О. Дробницького, І. Попової, А. Степанченко, М. Тітма, Ф. Філіпова та інших досягнуто певного рівня осмислення основних напрямів і теоретичних концепцій проблеми цінностей, вибудовуються необхідні методологічні основи, створюється відповідний методичний інструментарій для розгортання емпіричних досліджень, а також започатковується ціла наука прикладних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Проблеми цінностей і ціннісних орієнтацій вже багато років приваблює дослідників. Аналіз теоретичних питань категорій «цінності» та «ціннісні орієнтації» неодноразово ставав предметом розгляду зарубіжних (К. Клакхон, У. Л. Колб, Г. Олпорт, К. Морріс, М. Рокич, російських (О. М. Леонтьєв, Д.О. Леонтьєв, В. М. Мясіщев, С. Л. Рубінштейн, В. А. Ядов, М.С. Яніцький та ін.) та українських (В. С. Бакіров, І. Д. Бех, З. С. Карпенко, О. Д. Научитель, Г. К. Радчук, А. О. Ручка та інших науковців).

Формування мети статті. Мета статті полягає в презентації типології ціннісних орієнтацій, як багатогранного феномену, притаманного для теоретичного і практичного вимірів професійної педагогічної діяльності, рушієм якої розглядаємо їх гуманістичну спрямованість; професійно-ціннісні орієнтації майбутніх педагогів ґрунтуються на міцних науково обґрунтованих засадах, оскільки їхній потенціал збагачено упродовж десятиріч досвідом фахової підготовки студентів у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Попри певні розбіжності, спільним для більшості авторів постає прагнення розглянути цінності як найважливіші компоненти структури особистості, які характеризують і спрямовують її спрямованість, активність і волю, посідають важливе значення у процесі її професійного розвитку.

К. Абульханова-Славська говорить про необхідність виявляти рівень рефлексивності моральної свідомості особистості та її здатність визначати і фіксувати моральні протиріччя, а також необхідність враховувати фактор моральної статичності, та ригідності суспільства. У своїй праці «Стратегія життя» (1991) розглядає цінність у якості найважливішого психологічного фактору життєвої стратегії особистості, невід'ємного компонента вибору основної спрямованості, способу життя, пріоритетних цілей, вирішення протиріч, пошуку змісту життя, рівня домагань, творчості, творіння нових життєвих цінностей. Як стверджує дослідниця, цінність життя, що міститься у зацікавленні, задоволенні й нових пошуках, і є продуктом певного способу життя, індивідуальної стратегії життя, коли вони визначаються самою людиною [1, с.20].

К.Абульханова-Славська, розглядаючи особистість як суб'єкт діяльності, доводить, що визначення, вибір і реалізація духовних, моральних і культурних цінностей, їхнє вироблення й трансформація у принципи свого життя, боротьба за їхню реалізацію можуть складати життєву стратегію. Вона переконана, що з цінностями життя пов'язане конкретне формування особистісної мотивації діяльності. Натомість цінність діяльності для особистості будеється на сходженні багатьох складових із суспільною престижністю певної діяльності, а також можливістю самовираження у ній. До того ж, цінність діяльності для особистості змінюється впродовж життя залежно від того, наскільки із плином часу вона вважає, що реалізувала себе у професії, задоволена своєю позицією у ній, а також досягнутими результатами.

Відзначаючи узагальнений глобальний механізм домагань особистості, К.Абульханова-Славська стверджує, що домагання містять не лише предметну, а й ціннісну особливість зв'язку особистості з дійсністю. Це певні аспекти самовираження – орієнтація особистості на особливості самовираження. Самореалізація людини у власному житті, у своїх справах, учинках, взаємостосунках, може досягати рівня, що відповідає загальнолюдським цінностям, тобто, цінностям моралі, творчості, культури у широкому розумінні, неперехідним принципам духовності людства [1, с.17].

В.Алексєєва, розглядаючи ціннісні орієнтації особистості, відзначала низку таких їхніх особливостей; зв'язок із світом цінностей, момент вибору, тобто приналежність не лише до свідомості, а й до поведінки, практична і дієва спрямованість. Вона запропонувала наступну робочу дефініцію ціннісних орієнтацій на основі їхнього розгляду: вибірковість, свідомості і поведінка, їх детермінованість уявленнями особистості про цінності життя і культури. Діапазон ціннісних орієнтацій, на думку дослідниці, визначається діапазоном зацікавлень особистості, шириною її зв'язків з оточуючим світом [2, с.65].

Б.Ананьев у класичній праці «Людина як предмет пізнання» визначив ціннісні орієнтації як спрямованість особистості на певні цінності, називаючи їх особистісним стрижнем у якому сходяться результати досліджень соціологів, соціальних психологів, педагогів. Б.Ананьев стверджував, що без вивчення цінностей і ціннісних орієнтацій неможливо досліджувати мотивацію поведінки особистості, оскільки, цінності у її загальній структурі



виконують функції стратегічних ліній поведінки, «інтегратора» різноманітних форм діяльності у її професійному розвитку [3, с.67].

У характеристиці Л. Архангельського цінності є тим, чим людина найбільше дорожить, у що вірить, до чого прагне. Цінності й ціннісні орієнтації особистості, на думку вченого, зумовлені системою суспільних цінностей, мають свої особливості у різні періоди, у різних регіонах, соціальних групах і є індивідуальними. Вивчати ціннісні орієнтації слід шляхом вивчення ціннісних уявлень, які є основою професійного розвитку. Адже Л. Архангельський характеризує ціннісні орієнтації з позицій вибору людиною певних моральних, естетичних та інших духовних цінностей об'єктів, що визначають її цілеспрямовану життєдіяльність, спосіб життя [4, с.13].

І. Афанасьева поділяє цінності на об'єктивні і суб'єктивні, природні й соціальні за типом значущості для людини певного предмета. Приміром, до духовних цінностей дослідниця відносить наукові (істина), етичні (добро, чесність), естетичні (краса), а також ідеали, що функціонують як вищі духовні цінності. Процес виховання, на її думку, є процесом утвердження цінностей суспільства, формування орієнтації на них. Цінності суспільства повинні стати

Л. Брушлинський, розглядаючи проблему суб'єкта в психологічній науці писав, що, зважаючи на унікальність, активність, відповідальність, самостійність індивіда як суб'єкта, постає немислиме для тоталітаризму питання про те, наскільки інші люди і суспільство в цілому мають моральне право виховувати, формувати дитину, підлітка, юнака, людину в душі чітко окреслених моральних цінностей. Справжнє виховання – це співпраця, засвоєння і втілення духовних цінностей у систему спільної діяльності – суб'єктів-вихователів і вихованців. Це співтворчість, передусім, саме загальнолюдських цінностей, оскільки вони переважають саме найбільш загальний і тому найміцніший фундамент духовності, на основі якого кожен вибирає і прокладає свій життєвий шлях, формуючи значно конкретніші моральні цінності й ідеали [5, с.12].

В. Василенко підійшов у своїх працях «Цінність і оцінка», «Цінність і ціннісні відносини» до вивчення порушеної нами проблеми як до системи думок, в якій відображено вибіркоче оцінне ставлення. Він вважав, що поняття «цінність» може існувати там, де є об'єкт, значущий для буття людини з її потребами і можливістю їх задоволення. У цінності відображається єдність об'єкта, наділеного певними якістьми і суб'єкта, наділеного певними потребами. При цьому об'єкт набуває цінності для суб'єкта виключно у практичній взаємодії, у процесі професійного розвитку [6, с.45].

О. Дробницький виокремлює два види цінностей: об'єктивні (предметні), які є об'єктами зі спрямованими на них потребами, тобто об'єкти оцінок та суб'єктивні цінності свідомості, ціннісні уявлення, що є критеріями оцінок [7, с.30].

Особливе місце і особливе значення у розумінні психологічної сутності цінностей особистості в процес її і професійного розвитку відводимо класичній праці О. Леонтьєва (1980) «Діяльність. Свідомість. Особистість». У ній значну увагу приділено ґрунтовному аналізу понять «значення» і «смысл». Хоча категорія «цінності» у ній спеціально не розглядається, все ж, якщо ми приймаємо за «цінність» значення для людини чогось, що для неї важливе, то стає зрозуміло, що саме значення повинно стати предметом психолого-педагогічного вивчення питання про значення формування і виховання цінностей у процесі професійного розвитку особистості [10, с.110].

Віддаючи перевагу особистісно-діяльнісному підходу до професійної підготовки, В. Сластьонін та М. Віленський, наголошували, що у професійній готовності майбутнього педагога до фахової діяльності, як синтезу взаємообумовлених структурних компонентів, передусім відображено мотиваційно-ціннісний аспект. Усвідомлюючи як особистісно-значущі, цінності педагогічної діяльності виступають внутрішніми регуляторами суспільної та професійної поведінки майбутнього педагога [12, с.125].

Цінності виокремлюють суттєве і важливе для людини з-поміж несуттєвого. Сукупність системних цінностей створює певну вісь свідомості, яка забезпечує стійкість особистості, дотримання певної поведінки і видів діяльності, що виражаються у чіткій спрямованості потреб та інтересів. Цінності й ціннісні орієнтації, на думку А. Здравомислова, формують вищий рівень мотивації, який є необхідним для ефективного професійного розвитку. З огляду на процитовану думку Н.Ткачової, щодо розуміння соціальних цінностей шляхом розкриття змісту поняття ціннісних орієнтацій, цікавим видається на наш погляд наступний підхід А. Здравомислова. А саме, на думку вченого, необхідно розрізняти ціннісні орієнтації особистості і орієнтації особистості на цінності, поширені у суспільстві. Орієнтації на цінності є визначеним відношенням особистості до зовнішніх подразників, норм та звичаїв. Ціннісні орієнтації, натомість, є внутрішнім компонентом свідомості і самосвідомості особистості. У такому значенні вони можуть, на думку А. Здравомислова, не співпадати зі структурою цінностей, що функціонують у суспільній свідомості [8, с.209].

Інтереси є підґрунтям системи цінностей: спочатку – інтерес, потім – цінність. На нашу думку слід відзначити, що може бути і навпаки: цінності, як стійкі утворення особистості ініціюють інтереси. Цінності сприяють, скажімо, поглибленню пізнавального інтересу і можуть стимулювати поглиблене вивчення предмета чи явища, що перебуває у площині проєкцій цінностей.

Відомий російський психолог Е.Клімов вважає, що цінності – не існують поза відносинами «суб'єкт-об'єкт», і не варто ототожнювати їх з тим, що існує поза чи незалежно від суб'єкта. Цінність не є ознакою об'єкта, а характеристикою суб'єкта в його середовищі. Цінність, на думку вченого, не може бути об'єктивною.



Е. Клімов розглядає цінність як суб'єктивну значущість для людини речей і явищ оточуючого світу. На його думку, цінності поза відносинами суб'єкт-об'єкт не існують, їх не слід ототожнювати із чимось, що існує поза і незалежно від суб'єкта. Ми ж повсякчас називаємо цінностями те, що існує, як видається, об'єктивно. Це одна із численних ілюзій, що спрощують людське життя. Цінність, наголошує дослідник, не є ознакою об'єкта, а характеристика суб'єкта в його середовищі, цінність не може бути об'єктивною, «об'єктивно правильною» [9, с.78].

Як робочу модель загальнолюдських цінностей Е. Клімов визначає найбільш загальні ціннісні уявлення: 1) постійне покращення репродукції собі подібних (за ознаками менталітету, ставлення до світу, вмінь, досвіду); 2) орієнтація на проектування і покращення предметного світу, життєвого середовища; 3) поважне і терпиме відношення до індивідуальних особливостей кожного, його неповторності, унікальності, творчості; 4) взаємозбагачення інформацією, досвідом, досягненнями.

Д. Леонтьєв у працях з проблем міждисциплінарного вивчення цінностей, проаналізував чималу кількість трактувань і визначень цінностей, у філософії, соціології, етиці, психології, і дійшов висновку про необхідність їхнього визнання, як реально існуючих іманентних регуляторів діяльності індивідів, які впливають на поведінку не залежно від їх відображення в свідомості.

Для того щоб розрізнити у психології поняття об'єктивного значення і його значення для суб'єкта, для другого терміну психолог запропонував говорити про особистісний смисл.

Відтак з'являється проблема диференціації в індивідуальній свідомості значень і особистісних смислів. Вона ґрунтується на тому, що значення вступають перед суб'єктом у незалежному існуванні, та у способах і механізмах усвідомлення, тобто, функціонуючи у процесах, які відображають об'єктивну дійсність. У такому функціонуванні значення необхідно вступають у внутрішні стосунки, які пов'язують їх з іншими складниками індивідуальної свідомості: саме у таких внутрішніх стосунках вони і набувають психологічної характеристики.

Слід звернути увагу і на таке важливе твердження А. Леонтьєва для розуміння психології цінностей: необхідність увиразнення понять «емоції» і «особистісний смисл». Мотиви, які, спонукаючи діяльність, водночас наповнюють її особистісним смислом, психолог називав смислоутворюючими мотивами. А мотиви, що виконують роль спонукаючих факторів, інколи гостро емоційних, афективних, але без смислоутворюючої функції – мотивами-стимулами. Такі явища певним чином проектується на сферу емоційно-смислового наповнення, на визначення суб'єктивних цінностей особистості.

Важливо працює із проблеми цінностей вважаємо дослідження Д.Леонтьєва «Цінність як міждисциплінарне поняття: досвід багатовимірної конструкції». Учений здійснює позитивне конструювання міждисциплінарного поняття «цінність», що, на його думку, характеризується множинністю, однак не безмежністю граней, аспектів і форм існування. Далі він аналізує три форми існування цінностей у їх співвідношенні і взаємопереходах: суспільні ідеали, предметно втілені цінності й особистісні цінності. Суспільні ідеали Д.Леонтьєв вважає основною формою існування цінностей. Найбільш повним і адекватним вираженням ціннісних ідеалів слугують, на його думку, зафіксовані у культурі їх предметні втілення. Ціннісні ідеали реалізуються винятково у діяльності [10, с.56].

Цінності виражають значення речей та їхніх властивостей для людини. Відповідно, цінність речей зумовлена їхнім зв'язком із людиною, їхньою здатністю задовільняти її потреби. Дослідник наголошує, що духовні цінності – це ідеї, образи, норми та ідеали, вони наділені регулюючими функціями.

М.Тітма, автор досліджень, проблем цінностей, ціннісних уявлень і ціннісних орієнтацій, окреслив низку важливих напрямів щодо професійного розвитку людини. Власне вони визначають суттєві методологічні підходи до їхнього вирішення на основі пропонуваного ученим фактичних матеріалів, із теоретичним і практичним змістом, а також обґрунтованими шляхами подальшого вивчення проблемі цінностей. Уявлення про цінність певних явищ, які оточують людину повсякденно вирізняються різним сигнальним значенням. Вони щоразу несуть відповідну сигнальну інформацію і є безумовною умовою для розвитку ціннісних орієнтацій. Їхнє формування не може здійснюватись без уявлень про цінності предметів і явищ, оскільки без цього професійний розвиток людини унеможлиблюється. Важко перебільшити значення регулятивних функцій ціннісних уявлень, однак не можна також не помітити їхнє значення у генезі й структурі ціннісних орієнтацій. Людина чітко уявляє, що активна рухова діяльність є необхідною і незамінною умовою нормального функціонування її організму, однак мало що робить для систематичних занять. І, навпаки, людина не уявляє усієї цінності занять спортом, однак, отримуючи від цього задоволення, постійно знаходить для цього час і можливість.

Розглянемо праці радянських учених, які, з нашого погляду суттєво вплинули на розуміння і подальшу розробку проблеми ціннісних орієнтацій, у тому числі й цінностей. Передусім - це колективна монографія за редакцією В.Ядова «Саморегуляція і прогнозування соціальної поведінки особистості» [15, с. 230]. У якій проаналізовано висновки багаторічних досліджень, які були виконані групою лєнінградських соціологів і соціальних психологів (Л. Бозрікова, В.Водзинська, Л.Докторова, В.Каюрова, А.Кіссель, В.Магун, П.Саганенко, А.Семенов, В.Узунов під керівництвом і за участю В.Ядова). В основу дослідження було покладено гіпотезу про структуру ціннісних орієнтацій і соціальних установок особистості, що утворювали диспозиційну систему. Це особливо важливо для розуміння значення ціннісних орієнтацій для професійного розвитку особистості. Учені стверджували, що ціннісні орієнтації водночас із загальною спрямованістю інтересів утворюють вищий рівень диспозиційної ієрархії особистості



Важливою для нашого дослідження є думка О.Тихомандрицької, в якій представлено результати досліджень формування процесу ціннісних орієнтацій студентської молоді на матеріалах комплексного дослідження вищих педагогічних навчальних закладів. Метою роботи автор убачала у вивченні закономірностей функціонування і розвитку процесу формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів, а також шляхів управління таким процесом. На підставі виконаного дослідження, О.Тихомандрицька стверджувала, що формування ціннісних орієнтацій студентів є складовою частиною навчально-виховного процесу; формування ціннісних орієнтацій студентів є процесом становлення їх активної життєвої позиції; розвиток ціннісних орієнтацій студентів є процесом, яким притаманна своя послідовність; формування і розвиток ціннісних орієнтацій студентів – майбутніх педагогів залежить від профорієнтації довузівського періоду, оптимізації навчально-виховного процесу у вузі та адаптації випускників після вузу [13, с.187].

Уперше у праці В.Тугарінова «Про цінності життя і культури» [14] виокремлено певні положення, які стали підґрунтям для наступних досліджень нової для того часу проблеми. Головною цінністю утверджується людина, а її цінностями – праця, що спрямована на професійний розвиток, рівноправність, свободу, справедливість, добро і красу. До життєвих цінностей автор відносить значущість життя і його радість, здоров'я, спілкування з людьми. До цінностей культури – матеріальні (техніка, житло, їжа, одяг та інше), соціально-політичні (суспільний порядок, мир, безпека, свобода, рівність, справедливість) і духовні (освіта, наука, мистецтво).

Цінність В.Тугарінова характеризує як сутність предмета, явища, властивості, які потрібні окремій особистості, певному суспільству, чи класу як засіб задоволення потреб та інтересів, ідей і прагнень у вимірах ідеалу (необхідні, корисні, приємні та ін.) Розглядаючи практичні аспекти ціннісного підходу, учений підкреслював, що виховання є процесом, у якому особа, що виховується, усвідомлює і визнає певне явище як цінність або ж як не цінність. Виховання, на думку В.Тугарінова, це передусім усвідомлення цінностей. Відповідно, виховувати – ще не означає вказувати, як можна і як не можна вчиняти. Треба щоб людина усвідомила суспільний і особистісний зміст певних учинків, виробити її внутрішнє переконання суспільної чи особистісної цінності вчинку [14].

Загальнолюдські цінності розглядаються у такому ракурсі, що вважаються історичними, тобто на різних етапах історичного розвитку в їхню сукупність певні цінності можуть додаватись, а інші – заперечуватись чи нівелюватись. Погоджуємось, що загальнолюдські цінності різняться і подекуди протистоять із цінностями індивідуальними чи груповими. Відмінності між цінностями можуть бути різними у тому числі й антагоністичними. Однак, навіть відмінні співтовариства можуть визнавати однакові цінності, завдяки вихідним архетипам. Такі цінності прийнято називати елементарними, тобто, загальнолюдськими. Цікавими є роздуми дослідника щодо системи загальнолюдських цінностей, яка вибудовується над елементарними. Однією із таких цінностей, без якої система не може розвиватись є терпіння; наступною – здатність до інтегрування в свою аксіологічну систему таких цінностей, які виникають в іншій спільноті, здатність асимілювати чужий історичний досвід, утілений у менталітет інших спільнот. Погоджуємось, що важливою умовою формування загальнолюдських цінностей є здатність до самокритики, до виключення із свого менталітету того, від чого відмовились інші групи. Наступною умовою розвитку загальнолюдських цінностей є здатність до компромісу, бажання і вміння не доводити існуючі між деякими цінностями протиріччя до конфлікту.

В. Ядов обґрунтував, систему цінностей, як уявлень про цілі життя і засоби їхнього досягнення, пов'язані із життєвою позицією, що формує психологічну «особистісну» готовність до певної поведінки. Цілеспрямований вплив життєвих умов, схвалення суспільством певних взірців поведінки сприятимуть бажаним і очікуваним зрушенням у системі цінностей. Результати соціально-психологічних досліджень демонструють переконливі приклади

Як з'ясовано вище, традиційними для учених радянської доби були наступні трактування змісту поняття «цінності». В.Тугарінов розглядає їх, як явища природи і суспільства, що є корисними, потрібними людям; М.Рокич, - як стійкі переконання у тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування є більш значущою з особистісної і соціальної точки зору, а ніж протилежний чи зворотній спосіб поведінки, чи кінцева мета існування.

Сфера цінностей і ціннісних орієнтацій особистості є одним із найглибших і багатовимірних інтегративних психічних утворень особистості, в яких відображено її унікальність. Її формування є надзвичайно тонким і делікатним процесом, що вимагає високої професійної психолого-педагогічної культури, безумовної поваги права особистості на її унікальність.

А.Петровський та В.Петровський, аналізуючи категорію цінностей, співвідносять її з базовою категорією «мотив». При цьому вони зазначають, що мотив, який розглядається як цінність, виступає у свідомості індивіда визначальною характеристикою його існування в світі. Однак, щоб мотив став цінністю, суб'єкт повинен здійснити певні дії(ціннісне самовизначення). Отож цінність, на їхню думку, є мотивом, що у процесі самовизначення розглядається і переживається суб'єктом як його власна нероздільна складова, яка створює основу персоналізації суб'єкта у спілкуванні [11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, попри політрактування поняття «цінності», можемо підсумувати, що у професійному зростанні та розвитку студентів, вони визначають головне – мотивацію і професійну спрямованість на опанування своєю спеціальністю. Отож, виховання цінностей для майбутніх педагогів розглядаємо визначальною умовою їхньою ефективною професійної діяльності.



1. Абульханова-Славська, К.А. Стратегія життя // К.А. Абульханова-Славська. - М.: Думка, 1994.-25 с.
2. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В. Г. Алексеева // Психологический журнал. - 1984. - Т.5. - № 5. - С. 63-70.
3. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. - СПб. : Питер, 2001. - 288 с. - (Серия «Мастера психологии»).
4. Архангельский Л. М. К вопросу о ценностных ориентациях личности / Л. М. Архангельский // Духовное развитие личности. - Свердловск, 1967. - С. 11-14.
5. Брушлинский Л. Опыт обоснования гуманитарной психологии / Л. С. Брушлинский // Вопросы психологии, 1990. - № 6. - С. 9-17.
6. Василенко В. Л. Ценность и ценностные отношения / В. Л. Василенко // Проблема ценности в философии / под ред. А. Г. Харчева. - М. - Л. : Наука, 1966. - С.41-49.
7. Дробницкий О. Г. Некоторые аспекты проблемы ценностей / О. Г. Дробницкий // Проблема ценности в философии / под ред. А. Г. Харчева. - М. - Л. : Наука, 1966. - С. 25-40.
8. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. - М. : Политиздат, 1986. - 223 с.
9. Климов Е. А. Психология профессионала : избр. психол. тр. / Е. А. Климов; [гл. ред. Д. И. Фельдштейн]. - М. : ИПП ; Воронеж : НПО МОДЭК, 1996. - 400 с.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. - М. : Политиздат, 1975. - 304 с.
11. Петровский А. В. Проблема развития личности с позиции социальной психологии // Вопросы психологии. — 1984. — № 4. — С. 15-29.
12. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию: [учебное пособие для студентов вузов] / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. - М. : Академия, 2003. - 192 с.
13. Тихомандрицкая О. А. Особенности социально-психологического изучения ценностей как элементов когнитивной и мотивационно-потребностной сферы (Методические аспекты) / О. А. Тихомандрицкая, Е. М. Дубовская // Мир психологии. - 1999. - № 3. - С. 80-90.
14. Тугаринов В. П. Марксистская философия и проблема ценностей / В. П. Тугаринов // Проблема ценности в философии / под ред. А. Г. Харчева. - М. - Л. : Наука, 1966. - С. 14-24.
15. Ядов В. А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности : диспозиционная концепция / ред. В. А. Ядов ; [2-е расширенное изд]. - М. : ЦСПиМ, 2013. - 376 с.

Reference

1. Abul'khanova-Slavs'ka, K.A. Stratehiya zhyttya // K.A. Abul'khanova-Slavs'ka. - M.: Dumka, 1994.-25 s.
2. Alekseyeva V. G. Tsennostnyye orientatsii kak faktor zhiznedeyatel'nosti i razvitiya lichnosti / V. G. Alekseyeva // Psikhologicheskii zhurnal. - 1984. - T.5. - № 5. - S. 63-70.
3. Anan'yev B. G. Chelovek kak predmet poznaniya / B.G. Anan'yev. - SPb. : Piter, 2001. - 288 s. - (Seriya «Masterya psikhologii»).
4. Arkhangel'skiy L. M. K voprosu o tsennostnykh oriyentatsiyakh lichnosti / L. N. Arkhangel'skiy // Dukhovnoye razvitiye lichnosti. - Sverdlovsk, 1967. - S. 11-14.
5. Brushlinskiy L. Opyt obosnovaniya gumanitarnoy psikhologii / L. S. Brushlinskiy // Voprosy psikhologii, 1990. - № 6. - S. 9-17.
6. Vasilenko V. L. Tsennost' i tsennostnyye otnosheniya / V. L. Vasilenko // Problema tsennosti v filosofii / pod red. A. G. Kharchev. - M. - L.: Nauka, 1966. - S.41-49.
7. Drobniyskiy A. G. Nekotoryye aspekty problemy tsennostey / A. G. Drobniyskiy // Problema tsennosti v filosofii / pod red. A. G. Kharchev. - M. - L.: Nauka, 1966. - S. 25-40.
8. Zdravomyslov A. G. Potrebnosti. Interesy. Tsennosti / A. G. Zdravomyslov. - M.: Politizdat, 1986. - 223 s.
9. Klimov Ye. A. Psikhologiya professionala: izbr. psikhol. tr. / Ye. A. Klimov; [Gl. red. D. I. Fel'dshteyn]. - M.: IPP; Voronezh: NPO MODEK, 1996. - 400 s.
10. Leont'yev A. N. Deyatel'nost'. Soznaniye. Lichnost' / Aleksey Nikolayevich Leont'yev. - M.: Politizdat, 1975. - 304 s.
11. Petrovskiy A. V. Problema razvitiya lichnosti s pozitsii sotsial'noy psikhologii // Voprosy psikhologii. - 1984. - № 4. - S. 15-29.
12. Slastenin V. A. Vvedeniye v pedagogicheskuyu aksiologiyu: [uchebnoye posobiye dlya studentov vuzov] / V. A. Slastenin, G.I. Chizhakova. - M.: Akademiya, 2003. - 192 s.
13. Tikhomandriyskaya A. A. Osobennosti sotsial'no-psikhologicheskogo izucheniya tsennostey kak elementov kognitivnoy i motivatsionno-potrebnostnoy sfery (Metodicheskiye aspekty) / O. A. Tikhomandriyskaya, Ye. M. Dubovskaya // Mir psikhologii. - 1999. - № 3. - S. 80-90.
14. Tugarinov V. P. Marksistskaya filosofiya i problema tsennostey / V. P. Tugarinov // Problema tsennosti v filosofii / pod red. A. G. Kharchev. - M. - L.: Nauka, 1966. - S. 14-24.
15. Yadov V. A. Samoregulyatsiya i prognozirovaniye sotsial'nogo povedeniya lichnosti: Dispozitsionnaya kontseptsiya / red. V. A. Yadov; [Vtoroy rasshirennoye izd]. - M.: TSSPiM, 2013. - 376 s.